

ادبیان روز

مقدمه‌ای بر

پیکره دانش معماری سازمانی

گردآوری و تألیف:

امیر مهجوریان

www.ketab.ir

سرشناسه:	مهجوریان، امیر، ۱۳۵۹
عنوان و نام پدیدآور:	مقدمه‌ای بر پیکره دانش معماری سازمانی / گردآوری و تألیف امیر مهجوریان.
مشخصات نشر:	تهران: ادیبان روز، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری:	۵۸۲ ص.
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۶۱۵۶-۸۷-۵
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
موضوع:	نظام‌های اطلاعاتی مدیریت
موضوع:	Management information systems
رده‌بندی کنگره:	HD۵۸/۶
رده‌بندی دیویی:	۶۵۸/۴۰۳۸۰۱۱
شماره کتابشناسی ملی:	۷۲۸۹۸۹۵
صفحه‌آرا:	گلنوش صلاحی
طراح جلد:	مهسا نوری‌زاده
شمارگان:	۵۰۰ جلد
قیمت:	۱۳۰۰۰۰ تومان
تاریخ انتشار:	۱۳۹۹
نوبت چاپ:	اول
چاپ و صحافی:	سرمدی

کلیه حقوق این اثر متعلق به انتشارات ادیبان روز می‌باشد و هر گونه استفاده از این کتاب (کپی، تکثیر، استفاده در کارگاه‌های آموزشی) بدون اجازه ناشر پیگرد قانونی دارد. آدرس: تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، ساختمان ۲۸۶، طبقه اول، واحد ۵

تلفن: ۱۵-۶۶۹۵۶۸۱۲

www.adibanbook.ir

Info@adibanbook.ir

پیشگفتار

با وجود افزایش سرمایه‌گذاری‌های برای بازمهندسی فرایندها، نوسازی سیستم‌های نرم‌افزاری و تأمین فناوری‌های نوین (دیجیتال)، هر روز تعداد بیشتری از سازمان‌ها با وضعیت بحرانی، عدم قطعیت و ناپایداری کسب‌وکار مواجه می‌شوند. واقعیت این است که در قرن ۲۱ میلادی، دیگر نظریه‌ها و روش‌های سنتی مدیریت و مهندسی، جوابگوی وضعیت متلاطم، پیچیده و به هم پیوسته کسب‌وکارها نیست؛ لذا بدون تغییر پارادایم از تفکر فردمحور به تفکر سیستم‌محور با تکیه بر رویکردهای چابک، سرویس‌گرا و تطبیق‌پذیر، سازمان‌ها با هر موقعیت و سابقه‌ای در خطر ناکارآمدی، فرسایش و نهایتاً فروپاشی قرار خواهند گرفت.

معماری به زبان ساده عبارت است از بازنمایی ساختار و رفتار یک سیستم و اجزاء تشکیل‌دهنده آن به وسیله مجموعه‌ای منسجم و جامع از توصیفات (مدل‌ها) با هدف اطمینان از انجام اقدامات درست به شیوه درست با حداقل ریسک. آبره معماری می‌تواند یک شرکت (بنگاه، موسسه) یا ساختار و قلمرو معین باشد یا سیستم اطلاعاتی فرا سازمانی و یا حتی اکوسیستمی اقتصادی-اجتماعی-فناورانه در محیطی نوسانی و سرشار از عدم قطعیت.

اگرچه هر سیستمی نوعی از معماری را در ذات خود دارا هست، اما همه معماری‌ها لزوماً خوب (موجه)، برنامه‌ریزی شده (هدفمند) و منسجم (سازگار و یکپارچه) نیستند؛ معماری یک سیستم مستقل از نحوه طراحی، مستندسازی و توصیف آن وجود دارد و به حیات خود ادامه می‌دهد. تبعیت از نظام معماری سازمانی به معنای پذیرش اصول برنامه‌محوری، جامع‌نگری، کل‌نگری و روش‌مندی است: برنامه‌محوری بر تقدم برنامه‌ریزی و طراحی (معماری) بر پیاده‌سازی و اجرا تأکید دارد؛ نگاه کل‌نگر معماری نیازمند تفکر سیستمی متناسب با مقتضیات عصر انفجار اطلاعات و پیچیدگی است؛ جامع‌نگری مستلزم نگاه یکپارچه و همه‌جانبه به ابعاد سیستم-سازمان و طراحی راهکار بهینه است؛ نهایتاً روش‌مندی معماری با به کارگیری سیستماتیک چارچوب‌ها، استانداردها و به روش‌های معماری معنا پیدا می‌کند.

اگرچه مفهوم و ضرورت نظام معماری سازمانی به نظر واضح می‌آید، اما گستره گفتمان و کاربرد آن در بردارنده مکاتب فکری متفاوت، سبک‌های متنوع، چارچوب‌های متعدد، تعاریف مختلف و تفاسیر پیچیده‌ای است که همین موضوع سبب عدم تدوین یک مرجع جامع و مورد اجماع به عنوان پیکره

دانش این رشته شده است. «پیکره دانش» به معنای مجموعه‌ای کاملی از مفاهیم، اصطلاحات و تکنیک‌ها در یک حرفه یا حوزه موضوعی است که دانستن آن برای متخصصان مربوطه ضروری قلمداد می‌شود. نگارنده با بررسی مجموعه منابع مهم معماری سازمانی اعم از مقالات، کتب، گزارش‌ها، استانداردها، چارچوب‌ها و سایر منابع سودمند که از اواسط دهه ۱۹۸۰ تا ابتدای سال ۲۰۲۰ منتشر شده، سعی در سازمان‌دهی مجموعه مفاهیم، تکنیک‌ها و روش‌های این حوزه در قالب پیش‌نویس پیکره دانش معماری سازمانی نموده است. البته این کتاب چنانچه در عنوان آن نیز تأکید شده است، مقدمه و سرآغازی است برای توسعه تدریجی - تکاملی نسخه جامع پیکره دانش معماری سازمانی.

تبیین و تدوین پیکره دانش معماری سازمانی، پیش‌نیاز مهمی برای مهارت‌آموزی و توانمندسازی معماران سازمان است و برخی صاحب‌نظران یکی از مهم‌ترین کارهایی که یک معمار شایسته باید انجام دهد را کسب استادی (چیره‌دستی) در پیکره دانش معماری و به‌روزرسانی مداوم آن دانسته‌اند؛ چنانچه در سایر رشته‌های مشابه - نظیر مدیریت پروژه، مدیریت داده و تحلیل فرایند - نیز نمونه‌های پیکره دانش بدین منظور تدوین شده است و به صورت حرفه‌ای مورد استفاده قرار می‌گیرند.

این کتاب علاوه بر معماران باتجربه سازمان و سیستم، برای مخاطبان دانشگاهی و پژوهشگران نیز می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. در حال حاضر گرایش کارشناسی ارشد معماری سازمانی در تعدادی از دانشگاه‌های دولتی و آزاد راه‌اندازی شده است و به صورت تخصصی به این مباحث پرداخته می‌شود؛ نظریه جایگاه بنیادین مباحث معماری برای اغلب رشته‌های مدیریت و فناوری اطلاعات (کامپیوتر)، پیشنهاد نگارنده به برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیران نظام آموزش عالی کشور این است که حداقل یک درس اختیاری در تمامی رشته‌های مرتبط با مدیریت و فناوری اطلاعات در سطح تحصیلات تکمیلی تعریف و ارائه شود؛ بدین منظور نیازی نیست همه مباحث این کتاب یا سایر مراجع تدریس شود، کافی است گلچینی مختصر و مفید از این نظام مهم مدیریتی - فناوری در قالب درس اختیاری به دانشجویان آموزش داده شود. برای رشته‌های مدیریتی محتوای درس می‌تواند تمرکز بیشتری بر معماری کسب و کار داشته باشد و برای رشته‌های فناوری اطلاعات بر معماری سیستم، داده و فناوری.

محتوای این کتاب دربردارنده هفت فصل است و در گردآوری و تألیف مطالب سعی شده است تا جای ممکن از توضیحات بدیهی و پرطول و تفصیل، پرهیز شود و به اصل مطلب پرداخته شود، همچنین در ترجمه منابع سعی بر وفاداری به معنا بوده و نه ترجمه لفظ به لفظ. اگرچه هدف کتاب، گردآوری و ساماندهی نقطه نظرات متنوع و متکثر صاحب‌نظران ذیل مفهوم پیکره دانش معماری سازمانی بوده است،

۲۹	فصل اول: مفاهیم و مبانی معماری سازمانی
۳۱	۱-۱ مفهوم معماری
۳۱	۱-۱-۱ معماری در علوم ساختمان سازی
۳۳	۲-۱-۱ معماری در علوم فناوری اطلاعات و مدیریت
۳۴	۲-۱ تعاریف معماری سازمانی
۳۵	۱-۲-۱ معنا و مفهوم سازمان
۳۶	۲-۲-۱ نمونه تعاریف معماری سازمانی
۴۰	۳-۱ مفاهیم کلیدی معماری سازمانی
۴۰	۱-۳-۱ چارچوب
۴۲	۲-۳-۱ روش شناسی
۴۳	۳-۳-۱ مدل های مرجع
۴۴	۴-۳-۱ برنامه
۴۵	۵-۳-۱ دیدگاه ها و دیدهای معماری
۴۶	۶-۳-۱ مدل های رسمی و غیررسمی
۴۷	۷-۳-۱ فرآورده ها و تحویل دادنی های معماری
۴۸	۸-۳-۱ معماری موجود و مطلوب
۴۹	۹-۳-۱ قطعات معماری و قسمت بندی
۵۰	۱۰-۳-۱ دامنه های معماری
۵۲	۱۱-۳-۱ موجودیت های معماری سازمانی
۵۸	۴-۱ تاریخ تحلیلی معماری سازمانی
۵۸	۱-۴-۱ دوران پیش از معماری سازمانی
۶۰	۲-۴-۱ دهه ۱۹۸۰: پیدایش معماری سازمانی
۶۴	۳-۴-۱ دهه ۱۹۹۰: توسعه چارچوب ها و روش شناسی ها
۷۵	۴-۴-۱ دهه ۲۰۰۰: تثبیت معماری سازمانی در صنعت و دانشگاه